

Nguyễn Phúc Khải

CHƯƠNG 10: *LỚP LƯU TRỮ CỦA BIẾN – SỰ CHUYỂN KIỂU*

Các nội dung:

- Khái niệm
- Biến toàn cục và biến cục bộ
- Biến tĩnh *(static)*
- Biến REGISTER
- Khởi động trị cho biến ở các lớp
- Sự chuyển kiểu
- Định vị vùng nhớ cho các lớp lưu trữ

KHÁI NIỆM

- Mỗi biến khi được sử dụng trong chương trình đều phải được khai báo, tuy nhiên biến có thể được khai báo ở nhiều chỗ trong chương trình, biến có thể được khai báo trong hàm, ngoài hàm..., mỗi chỗ như vậy sẽ làm cho biến có khả năng sử dụng khác nhau, từ đó hình thành nên các lớp lưu trữ biến.

KHÁI NIỆM

- Dựa vào cách mà biến được lưu trữ và sử dụng, biến sẽ ở một trong các lớp lưu trữ khác nhau sau đây:
  - Lớp biến tự động
  - Lớp biến toàn cục và biến cục bộ
  - Lớp biến tĩnh
  - Lớp biến thanh ghi
- Có hai đặc tính quan trọng: tầm sử dụng và thời gian tồn tại của biến.

KHÁI NIỆM

- Tầm sử dụng (scope) là nơi mà biến có thể được sử dụng trong các lệnh của chương trình. Do đặc tính này mà ta có hai lớp lưu trữ khác nhau là:
  - **lớp lưu trữ biến toàn cục** (global storage class)
  - **lớp lưu trữ biến cục bộ** (local storage class)

KHÁI NIỆM

- Thời gian tồn tại (time life) xác định rằng biến với giá trị đang tồn tại trong nó sẽ có ý nghĩa đến lúc nào. Sinh ra 2 lớp:
  - **lớp biến tự động (auto)**
  - **lớp biến tĩnh (static)**

KHÁI NIỆM

Lớp biến / Lớp biến	Tự động	Tĩnh
Toàn cục	(không kết hợp được)	Biến toàn cục tĩnh
Cục bộ	Biến cục bộ tự động (hay biến tự động)	Biến cục bộ tĩnh

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

- **Biến cục bộ**, còn gọi là biến tự động (auto), là các biến được khai báo ngay sau cặp dấu móc { và } (cặp dấu này như đã biết để bắt đầu cho một lệnh phức hoặc một thân hàm), hoặc là các biến được khai báo trong danh sách đối số của hàm.
- Khi khai báo biến cục bộ ta có thể đặt hoặc không đặt từ khóa ***auto*** phía trước khai báo biến cục bộ.

[auto] kiểu danh_sách_tên_biến;

- **Ví dụ:**

```
int tong (int n)
        {
                auto int i;                    ...
        }
```

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

- **Biến toàn cục** (global) hay còn gọi là biến ngoài là biến được khai báo ở bên ngoài tất cả các hàm. Biến này có thể được sử dụng để liên kết trị giữa các hàm khác nhau mà việc truyền theo tham số trở nên rắc rối và phức tạp. Các hàm sử dụng chung biến toàn cục có thể nằm trong cùng một tập tin hoặc có thể nằm trong các tập tin khác nhau.

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

```
#include <stdio.h>
#include <conio.h>
int a, b;
void swap(void);
main()
{   clrscr();
    printf ("Moi nhap hai so: ");       scanf ("%d %d", &a, &b);
    swap();
    printf ("Ket qua sap xep hai so: %d %d \n", a, b);
          getch();
}
```

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

```
void swap(void)
{
    if (b> a)
    {
        auto int temp;
        temp = a;
        a = b;
        b = temp;
    }
}
```

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

- Như vậy, nếu có một biến toàn cục nào đó đã được khai báo trong một module của chương trình, và một hàm trong một module khác lại muốn sử dụng biến này để truyền trị, C đưa ra cú pháp sau đây:

extern kiểu tên_biến_toàn_cục;

- Khai báo này được đặt đầu module chương trình chứa hàm sử dụng biến toàn cục.

BIẾN TOÀN CỤC VÀ BIẾN CỤC BỘ

- Tương tự cho hàm:

extern kiểu tên_hàm
(danh_sách_khai_báo_đối_số);

- Khai báo này thật sự chỉ là prototype của hàm thêm từ khóa **extern** phía trước.

BIẾN TĨNH

- Để khai báo biến tĩnh ta cần thêm từ khóa **static** trước khai báo biến bình thường, cú pháp như sau:

static kiểu danh_sách_tên_biến;

- Biến toàn cục tĩnh là biến khai báo ngoài tất cả các hàm, trong một module chương trình nào đó và có ý nghĩa sử dụng bởi các hàm trong cùng module đó. Các hàm trong các module khác của chương trình không thể sử dụng được.
- Biến cục bộ tĩnh là các biến được khai báo trong hàm và chỉ có ý nghĩa sử dụng trong hàm có khai báo đó.

BIẾN TĨNH

- **Ví dụ:**

```
static int a;
main()
        {
                clrscr();
                ...
        }
int func(void)
        {                       static int b;
                ...
        }
```

BIẾN TĨNH

- Nhưng các biến cục bộ tĩnh khác với biến cục bộ (hay tự động) ở thời gian tồn tại, biến tĩnh tồn tại suốt trong bộ nhớ từ lúc nó được sử dụng lần đầu tiên cho đến khi kết thúc chương trình, và giá trị của chúng không hề mất đi khi ra khỏi hoặc trở vào hàm chứa nó.

BIẾN TĨNH

- **Ví dụ**: Xét chương trình tính tổng

$$s = 1 + ... + n$$

- dùng hàm trong đó có khai báo biến static.

BIẾN TĨNH

```
#include <stdio.h>
#include <conio.h>
int tong (int a);
main()
        {       int n, i, kq;
                clrscr();
                printf ("Nhap tri n: ");
                scanf ("%d", &n);
                for (i = 1; i <= n; i++)
                        kq = tong (i);
                printf ("Ket qua: %d", kq);
                getch();                }
```

BIẾN TĨNH

```
int tong (int a)
        {
                static int tam = 0;
                tam += a;
                return tam;
        }
```

- Trong chương trình trên, trong hàm tong(), ta có khai báo một biến cục bộ tĩnh, biến **tam,** biến này chỉ được khởi động trị một lần đầu chương trình, trị 0, sau đó trị của biến này luôn được giữ lại cho lần sử dụng sau.

BIẾN TĨNH

- Hàm được khai báo là ***static*** thì nó chỉ có thể được sử dụng trong module mà nó được khai báo và định nghĩa mà thôi. Cú pháp khai báo và định nghĩa hàm ***static*** như sau:

static kiểu tên_hàm **(danh_sách_khai_báo_đối_số)**

{

...

}

BIẾN REGISTER

- Bộ dịch C cho phép tận dụng các tài nguyên có sẵn của máy để tối ưu hóa chương trình, một trong các tối ưu này là C cho phép lập trình viên sử dụng một số thanh ghi của bộ vi xử lý để khai báo biến, biến này gọi là biến thanh ghi (***register***). Khai báo biến thanh ghi:

  register kiểu danh_sách_tên_biến;

- với **kiểu** là kiểu khai báo cho biến, kiểu này chỉ có thể là **int**, **char**, **unsigned**, **long** hoặc **pointer**

BIẾN REGISTER

- Tầm sử dụng và thời gian tồn tại của các biến thanh ghi tương tự như các ***biến cục bộ***, nhưng chúng được truy xuất nhanh hơn các biến cục bộ bình thường vì chúng chính là các thanh ghi của bộ vi xử ly.
- Các biến thanh ghi thường được sử dụng làm các biến điều khiển trong các vòng lặp hoặc các biến phải truy xuất nhiều lần trong chương trình.

KHỞI ĐỘNG TRỊ CHO BIẾN Ở CÁC LỚP

- Đối với biến toàn cục hoặc biến tĩnh, ngay sau khi được khai báo, sẽ được tự động gán trị là 0.
- Trong khi đó biến tự động và biến thanh ghi sẽ có giá trị không xác định (gọi là trị rác).
- Việc khởi động cho các biến thuộc kiểu dữ kiện có cấu trúc như mảng (array), struct và union chỉ có thể thực hiện được đối với các biến toàn cục hoặc biến tĩnh.

KHỞI ĐỘNG TRỊ CHO BIẾN Ở CÁC LỚP

- Trong suốt quá trình chạy chương trình, biến toàn cục và biến tĩnh chỉ có thể được khởi động trị một lần, đó là lần đầu tiên mà khai báo biến đó được thực thi.
- Biến toàn cục và biến tĩnh có thể được khởi động trị bằng một biểu thức hằng.
- Biến tự động và biến thanh ghi có thể được khởi động trị bằng một biểu thức mà giá trị của biểu thức tới lúc đó đã xác định(có thể gọi hàm).

SỰ CHUYỂN KIỂU

- Khi thực hiện các phép toán số học hoặc luân lý, C luôn thực hiện sự chuyển kiểu tự động.
- C còn cho phép lập trình viên thực hiện việc ***chuyển kiểu bắt buộc***, ép kiểu (type casting). Cú pháp để ép kiểu một biến, hằng hay biểu thức:

(type) giá_trị

SỰ CHUYỂN KIỂU

- Cho khai báo biến sau:

  int a = 10, b = 3;

  double d;

- *biểu thức nào cho kết quả đúng, giải thích?*

a) d = (double)(a/b);

b) d = (double)a/b;

c) d = a/(double)b;

ĐỊNH VỊ VÙNG NHỚ CHO CÁC LỚP LƯU TRỮ

- Có hai cơ chế cơ bản giúp bộ dịch làm công việc này:
  - Bộ dịch cần dùng một cách đúng đắn bảng biểu trưng để theo dõi các biến trong quá trình dịch.
  - Bộ dịch cũng theo một sự phân chia bộ nhớ hệ thống, nó cẩn thận định vị bộ nhớ cho các biến dựa vào các đặc tính cụ thể, với các vùng nhớ xác định dành riêng cho các đối tượng đặc biệt.

ĐỊNH VỊ VÙNG NHỚ CHO CÁC LỚP LƯU TRỮ

- **Bảng biểu trưng**
- Bộ dịch C theo dõi các biến trong một chương trình với một bảng biểu trưng.
- Mỗi đầu vào của bảng biểu trưng cho biến chứa:
  - (1) tên của biến,
  - (2) kiểu của biến,
  - (3) vị trí trong bộ nhớ mà biến đó được định vị.
  - (4) một danh hiệu chỉ định khu vực mà trong đó biến được khai báo (tức tầm vực của biến đó).

Ví dụ 11.18: Chương trình tính tốc độ mạng

```
#include <stdio.h>
int main()
{ int amount; int rate; int time; int hours; int minutes; int seconds;
//  Nhập: số lượng byte và tốc độ truyền của mạng
printf (“Có bao nhiêu byte dữ liệu được truyền?  ”);
scanf (“%d”, &amount);
printf (“Tốc độ truyền (bytes/giây)?  ”);
scanf (“%d”, &rate);
 //  Tính thời gian theo số giây
time = amount / rate;
```

```
 //  Chuyển thời gian sang giờ, phút giây
hours =  time / 3600;//   3600 giây trong một giờ
minutes =  (time % 3600) / 60;//    60 giây trong một phút
seconds =  (time % 3600) % 60;//     phần dư còn lại là giây
//  Xuất ra kết quả
printf("Thời gian:  %dh  %dm  %ds\n", hours, minutes, seconds);
    }
```

ĐỊNH VỊ VÙNG NHỚ CHO CÁC LỚP LƯU TRỮ

Danh hiệu	Kiểu	Vị trí (offset)	Tầm vực
Amount	int	0	Main
Rate	int	-1	Main
Time	int	-2	Main
Hours	int	-3	Main
Minutes	int	-4	Main
Seconds	int	-5	Main

ĐỊNH VỊ VÙNG NHỚ CHO CÁC LỚP LƯU TRỮ

- **Định vị vùng nhớ cho biến**
- Có hai vùng nhớ mà các biến C được định vị ở đó: vùng dữ liệu toàn cục (*global data section*) và ngăn xếp thực thi (*run-time stack*).
  - Vùng biến toàn cục là nơi chứa tất cả các biến toàn cục. Tổng quát hơn, nó cũng là nơi chứa các biến tĩnh.
  - Vùng stack thực thi là nơi chứa các biến cục bộ.
- Vùng offset trong bảng biểu trưng cung cấp thông tin chính xác về vị trí trong bộ nhớ của các biến. Nó cho biết số ô nhớ tính từ địa chỉ nền của vùng nhớ chứa biến.

Kết thúc chương 10